

РЕЦЕНЗИЯ

за

Творческата дейност и хабилитационния труд на Теодора
Димитрова на тема:

„Слухово възприятие при многоглас. Специфики и стратегии“

относно конкурс за

академичната длъжност „доцент“

по професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство
към Катедра „Теория на музиката“

от

Ангелина Петрова Петрова – Проф. д-р по солфеж

Като своеобразно въвеждане в рецензията ми относно представянето на ст.ас. Теодора Димитрова на конкурс за доцент в дисциплината солфеж искам да изтъкна някои основни стъпки в артистичната и научната ѝ биография, с които се откроява стойността ѝ като основен кандидат. Теодора Димитрова съчетава в себе си няколко важни аспекта: артистичен, на диригент и изпълнител, научно-теоретичен, като навлизане в теоретичния и музикалнопедагогически дискурс в дисциплината „солфеж“ и не на последно място – тя е и музикален мениджър. В центъра на нейната кандидатура, като основен аргумент стои разбира се, хабилитационният ѝ труд, озаглавен **„Слухово възприятие при многоглас. Специфики и стратегии“**. (София, НМА, 2022) Той е приносен и интригуващ, поставя нови акценти в

основополагащия проблем на изучаване на многогласа в слуховото обучение във висшите учебни заведения.

Гл.ас. Теодора Димитрова получава основна подготовка: завършва СМУ (сега НМУ) със специалност „пиано“, а през 1992 се дипломира като магистър в НМА по специалностите „Хорово дирижиране“ и „Теория на музиката“. През 2018 придобива ОНС „доктор“ след успешна публична защита на дисертационен труд на тема: *„Методи за многогласно слухово обучение чрез съвременна музика“*. Паралелно със създаването на докторската си теза, тя започва педагогическата си работа: от 2017 г. е хоноруван преподавател, от 2019 г. – асистент, а от началото на 2020 г. – главен асистент в НМА „Проф. П. Владигеров“. Преподава във вокален, инструментален и теоретичен факултет, води занятия по солфеж и ТМЕ на студенти от всички факултети, с висока седмична заетост.

В научната си дейност, тя вече е натрупала завиден актив: издадена е монография, на базата на защитен дисертационен труд *„Методи за многогласно слухово обучение чрез съвременна музика“*. (София, Хайни, 2021). В периода след защитата на дисертацията си реализира своя хабилитационен труд *„Слухово възприятие при многоглас. Специфики и стратегии“*. (София: Ивоформ. 2022)., както и статии и доклади в областта на солфежа, съответно: *„Специфики на слуховото възприятие на вертикални структури от музиката на XX – XXI век и афективно-когнитивни подходи за тяхното усвояване“*, (В: *Алманах 11-12*, НМА „Проф. П. Владигеров“, 2020). Два доклада, свързани с подготовката на дисертацията разширяват областта на научните и интереси в солфежа: *„Традицията на Ларс Едлунд за музикалнослухово обучение и отражението ѝ в педагогическите методи на Асен Диамандиев“*, 13-15 май 2015, НМА „Проф. П. Владигеров“,

Докторантски четения. (В: Докторантски четения 2015, София: НМА „Проф. П. Владигеров“, 2016), както и „Аспекти на дейността „Солфежиране с акомпанимент на пиано“ в педагогическия метод на Пенка Кадиева. Поглед върху “Музикалният слух и съвременната музика“ и „Солфежи от съвременни композитори с акомпанимент на пиано“, (В: Докторантски четения 2016, София: НМА „Проф. П. Владигеров“, 2017). В контекста на музикалната психология и когнитивната проблематика е и публикацията ѝ: „За някои психологически аспекти на музикалния слух, музикалното възприятие и музикалнослуховото обучение“. Галерия на думите. 2017. (<http://galerianadumite.bg/index.php/za-nyakoi-psihologicheski-aspekti-na-muzikalniya-sluh-muzikalnoto-vzpriyatie-muzikalnosluhovoto-obuchenie/>). В този смисъл **научнаите** теоретично-изследователските интереси на Т.Димитрова интерпретират областта на солфежа чрез акцента върху интерпретацията на музиката от ХХ век и чрез разработване на фундаменталния проблем за многогласа, представен като музикално-психологически, теоретичен и педагогически проблем.

Многогранната ѝ специализация включва диплом по Икономика и мениджмънт III степен (ОПРЧР Схема „Аз мога повече“ - 2013-2014 г.), обучителни курсове за мениджмънт на оркестри (Министерство на културата – 2007 г.) и управление на проекти в областта на културата (Министерство на културата - 2009 г.), тя участва в международни семинари за хорови диригенти (Швеция – 1998 г., Europa Cantat), за мениджмънт, източници на финансиране и набиране на средства в областта на културата (Белград, Сърбия – 2000 г.), за хорова музика (Гърция - 2002 г.).

Отделна част от облика ѝ като музикант представляват постиженията ѝ в областта на хоровото дирижиране. Тя не само придобива опит в изтъкнати

софийски хорове, в които работи като хормайстор и акомпанятор; основава няколко хорови формации, от които през 1997 „Te Deum Adoramus” (от 1997 и до момента), с която реализира многобройни самостоятелни концерти и участия в международни фестивали в страната и чужбина, има реализирани записи за БНР и БНТ, излъчени концерти и репортажи по EBU, „Radio Suisse Romande”, полската национална телевизия ВОТ, румънската и унгарската национални телевизии, унгарското радио „Барток”, шведско национално радио „Svenska”, издадени 2 самостоятелни албума и участие в други съвместни проекти; Също така в периода 2016–2019 е диригент на Смесен хор на БНР (2016), с концертни участия и записи за БНР и диригент на детски хор на БНР (2018 - 2019), с концертни участия в София и Будапеща, записи за БНР. В качеството на гост-диригент и гост-лектор Теодора Димитрова е работила с хорове в чужбина (Швеция, Румъния, Нидерландия), участвала е като член на жури в международни фестивали и конкурси (Румъния, Казахстан), водила е майсторски класове (Швеция, Румъния, Холандия, Румъния, Казахстан). Т.Димитрова е завоювала редица престижни награди като диригент у нас и в чужбина, сред които: „Златна лира“ на СБМТД като диригент и заедно с камерна формация „Te Deum Adoramus” (2017); „Най-добър диригент“ на II международен хоров конкурс Фреамунде, Португалия (2012); голямата награда „Хор на хорвете”, две сребърни дипломи в категориите „Църковна музика” и „Фолклор” на II Международен хоров конкурс – Фреамунде, Португалия (2012), извънредна награда за най-вярно пресъздаване духа и принципите на фестивала на 59 Международен хоров фестивал – Корк, Ирландия (2013), II-та награда в категория „Еднородни хорове“ от X Международен хоров конкурс - Flanders-Maasmechelen, Белгия (2009), III-та награда в категория „Еднородни хорове“ от XII Международен хоров фестивал – Нюшател, Швейцария (2008), II-та награда в категория

„Еднородни хорове“ от IV Международен хоров конкурс – Анкара, Турция (2005), II-ра награда в категория „Еднородни хорове“ от XXIX Международен майски хоров конкурс „Проф. Г. Димитров“, Варна (2001), II-ра награда от III Международен хоров конкурс – Анкара, Турция (2001), III-та награда в категория „Еднородни хорове“ от XIX Международен хоров конкурс за съвременна музика „Bela Bartok“ Дебрецен, Унгария (2000) и други.

В центъра на кандидатурата на Теодора Димитрова по обявения конкурс за „доцент по солфеж“ е стойностният и иновативен хабилитационен труд **„Слухово възприятие при многоглас. Специфики и стратегии“**. След публикацията на първата ѝ книга: „Методи за многогласно слухово възприятие чрез съвременна музика“, в своя хабилитационен труд тя се отправя към задълбочаване към музикалнопсихологическата и когнитивна страна в музикалнотеоретичното поле на солфежа. Последователно и на базата на последните постижения на музикалната когнитивна психология, тя интерпретира музикално-теоретичен апарат, с чиято помощ изгражда иновативна теза за стратегиите за усвояване на многогласа. Подходът ѝ се отличава с интердисциплинарност, задълбочаване на музикологичната проблематика на солфежа по посока на експерименталната психология и когнитивната наука, изграждане на комплексно познание включващо музикална психология, музикалнопедагогически идеи и практики. Проблемът за многогласа се интерпретира в широк стилев диапазон, като се започне от примери от 16 век и се завърши със основни стилови от XX век: тези на модалността, на Хиндемит, на изкуствените ладове (Месиан), до видовете акорди и сонорните конструкции на 60-те и 70-те години на XX век. Като обекти на слуховото обучение виждаме както конструктивни примери, така и

инструментални и дори оркестрови примери, хорова музика, фолклорни образци – тя борави с цялата панорама на видовете многоглас, които функционират в звуковата среда днес. С това тя се отправя към богатата и наситена с различни източници звукова среда на ХХІ век, за да постигне актуализиране и ново измерение на проблема за многогласа в музикално-слуховото обучение днес.

Хабилитационният труд на Теодора Димитрова „Слухово възприятие на многоглас. Специфики и стратегии“ се състои от Увод, две основни глави, практическа глава: примери с коментари и бележки и използвана литература. Трудът съдържа 101 стр., 50 нотни примера и богата библиография на български, руски, немски и английски.

В предложените две глави авторката избира индивидуален, определено иновативен в контекста на развитието на теоретичните и педагогически възгледи за слуховото обучение у нас поглед. Първата глава е посветена на музикалното възприятие, като в нея се третират основно три категории: музикално възприятие, музикално внимание и музикална памет. В анализа на категориите музикално възприятие, музикално внимание и музикална памет, Т.Димитрова избира много прецизно обмисления анализ на тези три категории, от които тя създава свой актуален концепт за възприятието на многогласа.

В интерпретацията на категориите музикално възприятие, музикално внимание и музикална памет, тя навлиза с внимателния и системен подход на прецизен изследовател, осъществявайки цялостен и задълбочен преглед на музикално-психологическата литература. Тя рефлектира и обобщава автори като Даяна Дойч, Рудолф Раш, А. Брегман и въвежда като основа на

изследването си иновативен терминологичен апарат. Не само максимално прецизен и ясен, но и иновативен е и подходът ѝ към субективните и обективни фактори в музикалното възприятие и то към специфичните му елементи, които засягат многогласа. Изследват се акустични, спектрални и пространствени фактори – а последният аспект е много ценен именно от гледна точка на възприемането на многогласа като културно-музикален феномен. Въвежда се и факторът „време“, който структурира многогласа в дихотомията на едновременност/неедновременност – като отново и тук анализът на Т.Димитрова обобщава музикално-структурните принципи на многогласа, свързвайки ги с елементите и наблюденията на съвременната музикална психология. Наблюденията на когнитивната психология в този труд „работят“ в синхрон с музикално-теоретичните компоненти на многогласа и неговия анализ върху най-широк спектър от примери. Анализът на когнитивните и метакогнитивни фактори за психологическа обосновка на възприятието на многогласа е в основата на приносите, установяващи нови идеи за развитието на солфежа в нейния труд.

Анализът на психологическата категория „внимание“ и съответно „музикално внимание“ протича с панорама върху трудове на Гиър, Майкъл Рост и др. Въз основа на музикалнопсихологичните им интерпретации Т.Димитрова създава своя класификация, към която пристъпва въз основа на анализ на факторите при вниманието при възприемане на музикален многоглас. Тя коментира отново примери в широк диапазон на музикалните стилове: от Палестрина и Ди Анджелико до Н.Кауфман. Анализите ѝ убеждават не само с оригинална теоретична интерпретация, но и чрез „подплатеност“ с опита на интерпретатор на полифонична и хорова музика. Така Т.Димитрова постига неортодоксален интерпретативен възглед за

многогласа, обвързвайки теорията за музикалното внимание с музикално-педагогическото обобщаване на изучаването на видове полифонични техники в солфежа. Коментират се специфики при възприятието на многогласни музикални структури – хармонични и полифонични – с превес към изграждащите музикални елементи в съвременните образци (като клъстери, сложни нетерцови акорди, сонорни звучности и други), и се акцентира върху рядко коментирани проблеми от практиката. Обръща се внимание на различните подходи при възприятието на многогласните елементи.

В текста се разглеждат ключови аспекти на механизмите на физиологичните и неврологични процеси при възприятие, погледнати през призмата на музикалнослуховата практика. Коментират се и определени принципи на действие на категориите *внимание* и *музикална памет* като задължително условие и неотменна част от пълноценното музикално възприятие. Разглеждат се видовете музикална памет, аспекти на вниманието, феномени като стрийминг, поточна сегрегация и други.

Многобройни са предизвикателствата пред слуховото възприятие, които болшинството музикални образци от ХХ и ХХІ в. носят със своята сложност, разнопосочност и многоплановост – това налага преосмисляне и преориентиране в методите и практиките при слуховото обучение. Фокусът върху категорията за музикалното внимание е не само приносен, но и според мен е особено ефективен при създаването/обговаряне на нови стратегии в преподаването на солфеж от Т.Димитрова.

Анализът на категорията „музикална памет“ включва не само много прецизното обобщение на актуалните класификации на видовете памет, но и отново – с още по-голяма смелост и решителност – Теодора Димитрова

създава теоретичен модел и средства, с които да се изгради музикална памет за видове многоглас. В обобщение трябва да споделя впечатлението си, че първата част от труда на Т.Димитрова, обговаряща музикалното възприятие, музикалното внимание и музикалната памет е иновативна, защото е насочена към нова обосновка и насоченост на музикално-психологическите основи на солфежа. С това тя е определено е принос в теорията на музикално-слуховото обучение, който води до обновяване на музикалнопедагогическите стратегии за изучаване на многогласа в областта на солфежа.

Иновативна и приносна е четвъртата подглава, озаглавена „Възприятие на хармоничен вертикал“. Тук Т.Димитрова изгражда собствена класификация на видовете акорди и клъстерни структури на XX век от гледна точка на слуховото възприятие в градация от акорди, поликорди, сонорни звучности, клъстери и накрая – на полифоничен многоглас. Въпреки, че тъкмо полифоничният многоглас е традиционно понятие, поставянето му след хармоничния вертикал от XX век е избрано от авторката, защото тя следва логиката на видовете слухов подход към вертикала и многогласа, обосновани от новата гледна точка към изучаването на многогласа в музикално-слуховото обучение днес.

Нова и различна област за областта на солфежа представя главата „Стратегии“. За първи път се обобщават когнитивните и метакогнитивни стратегии в изучаването на видовете многоглас като обект на солфежа. Въз основа на идеите и класификациите на Томас, Рост, Потър, Хилде Брикс, Теодора Димитрова извежда своята собствена идея за многогласа в музикалнослуховото обучение, в което включва три основни стратегии при работа със студентите: селективно възприятие, насочено възприятие и комплексно възприятие. (с.73). Тя обговаря тук идеята си за слухово

артикулиране на хармонични комплекси въз основа на цялостен образ – (гещалт), с разграничаване на клъстерни и терцови структури. Въз основа на идеята за синтез на музикалноисторическите стилове, тя достига до извода, че : *„Идеалният случай е усвояването на даден акорд да се предлага в многообразие и от различни гледни точки, за да бъде осмислен и запаметен трайно“* (с.76). Така като цяло се откроява практическият аспект на идеите на Т.Димитрова, създаването на иновативна музикално-обучителна стратегия за вертикала, за хармоничното и полифонично слушане. Като несъмнен принос се открояват и идеите ѝ за развитие на музикалната памет за многогласа изцяло върху идеите за когнитивни и метакогнитивни слухови стратегии. Това е един вид „стратегия за бъдещето“ и опит в педагогическите идеи за музикалнослуховото обучение, които съставляват безспорен принос на Т.Димитрова. В обобщение ще подчертая, че приносите на Т.Димитрова, открояващи се в нейния реабилитационен труд са свързани с въвеждане на нов понятиен апарат и изграждане на основни тези, които обвързват на когнитивната и експериментална музикална психология с изучаването на многогласа в актуалния контекст на съвременната динамична музикална среда. Втората област, към която авторката посяга за първи път у нас е идеята за когнитивните стратегии за изучаване на многогласа в солфежа: иновативно за областта на солфежа е както самото понятие за стратегии, така и конкретните разработки за изучаване на хармоничен вертикал и на полифонична структура, както и специализирано формиране на музикална памет във видовете многоглас. Откроява се нов концепт в теорията за солфежа у нас.

Приложението към реабилитационния труд на Т.Димитрова включва коментар относно стратегиите за усвояване на видове вертикални структури:

от диктовките-класика на Алексеев, Бичков, през примери от Дебюси, Барток и алеаторните структури на Иван Спасов, в „класически“ алеаторен пример като „Мехметьо“. То също прибавя приносни акценти, характеризиращи хабилитационния труд на Т.Димитрова, сред които и усвояването на алеаторно-сонорен многоглас от български автори-класици на XX век като Ив.Спасов, до този момент не са предлагани/интерпретирани алеаторно-сонорни примери в обучението по солфеж.

Като цяло мога да обобщя, че хабилитационният труд на Т.Димитрова представя реално нов концепт за музикално-слухово обучение, той ни води напред в тази музикално-теоретична област, търси оригинални и защитени от гледна точка на съвременната световна практика методи за възприемането на многоглас в солфежа. Трудът е приносен и оригинален. В този смисъл Теодора Димитрова прави сериозна заявка за надграждане и в европейски контекст на музикалнопсихологическите и музикалнопедагогически идеи в тази дисциплина. Хабилитационният ѝ труд чертае и надгражда нейния ярък изследователски опит в тази област, започнал с оригиналните идеи от първата ѝ монография „Методи за многогласно слухово обучение чрез съвременна музика“ и развиващ се сега с нов, и разкрепостен поглед, основа за актуален и несъмнен принос в тази дисциплина.

Въз основа на актуалността и иновативността, на убедителното изграждане на нов музикалнотеоретичен и музикалнопедагогически концепт в солфежа, както и на достойнствата на високопрофесионалната научна,

художественотворческа и педагогическа дейност на Т.Димитрова искам да изразя горещата си подкрепа и убедеността си за кандидатурата на гл.ас.Теодора Димитрова за заемане на длъжността „доцент по солфеж“ според ЗРАСРБ. Гласувам убедено за нейната хабилитация.

Ангелина Петрова